

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 6/S
2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/6 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа оқтори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Мамаражабов Бобир Нормўмин ўғли

САУДИЯ АРАБИСТОНИДАГИ ЎЗБЕК МУҲОЖИРЛАРИ ТАРИХИ: МУВАФФАҚИЯТЛИ
АССИМИЛЯЦИЯ ВА ЙЎҚОТИЛГАН МИЛЛИЙ ИДЕНТИКЛИК8-17

Хайдаров Абдулходи Ахмадали ўғли

XIX АСР ОХИРИ – XX АСР БОШЛАРИДА ФАРҒОНА ВИЛОЯТИДА БОҒДОРЧИЛИК ВА
ТОМОРҚАЧИЛИКДАГИ ЎЗГАРИШЛАР 18-22

Назаров Азизбек Ёқубжонович

ТУРКИСТОН ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРЛИГИДА ИЛМИЙ ЖАМИЯТЛАР: ТАРИХШУНОСЛИК
ТАҲЛИЛИ 23-31

Abdulloyev Jamshed Izzatulloevich

MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA CHEGARA VA SUV MUAMMOLARINING VUJUDGA
KELISH ASPEKTLARI VA BUGUNGI RIVOJLANISH BOSQICHI 32-36

Пасилов Баҳодир Абдуллаевич

ЎЗБЕКИСТОН ССРДА СОВЕТ ИҚТИСОДИЁТИ АСОСЛАРИ ШАКЛЛАНИШИНИНГ АЙРИМ
МАСАЛАЛАРИ (1917-1937 йй.) 37-41

Ismailov G'afurjon Xasanovich

TURKIYADAGI O'ZBEK TEKKE (TAKIYA)LARIDAN BIRI "SULTONTEPA TEKKESI"
MUSOFIRLAR UCHUN TUTGAN O'RNI 42-46

Raxmatulloev Murodjon Xikmatulloevich

BUXORO VILOYATIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHGA
OID ISLOHOTLAR 47-50

Elmurodova Nilufar Baxtiyorovna

SHARQ VA G'ARB UYG'ONISH DAVRI MADANIYATI: QIYOSIY TAHLIL 51-55

Нафиддинова Хосият Равшановна

БУХОРО ВОҲАСИ АҲОЛИСИ ОИЛАВИЙ МАРОСИМЛАРИ ТАРИХИГА ДОИР
МАЪЛУМОТЛАР 56-60

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Zhang Hongzhi, Wu Bo

RUMOR RESILIENCE: HOW BUSINESSES ECONOMICALLY RESPOND TO STOCHASTIC RUMOR
SPREAD 61-66

Ibrayimova Dilnoza Abdisheripovna

MINTAQADA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI ONLINE SAVDO MARKETINGINI
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 67-72

Nayimov Shoxruh

PROBLEMS OF FORMATION AND MANAGEMENT OF COLLATERAL PORTFOLIO OF A
COMMERCIAL BANK 73-79

Maxkamov Navruzjon Tuxtamishovich
ISSUES OF APPLICATION OF QUALITY MANAGEMENT IN THE SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS FOR THE PURPOSES OF THE
DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 80-88

Рахматуллаев Беҳзод Рахматуллаевич
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ УСТУВОР
МАСАЛАЛАРИ 89-95

Abdullayeva Zamira Muxtarovna
MEHNAT BOZORI TALABLARIGA OLIY TA'LIM XIZMATLARI MODELLARINI
MOSLASHTIRISH 96-102

Имомов Холмурод Норқулович, Шарипов Тўлқин Саидахмедович
ИҚТИСОДИЁТНИНГ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШИШИ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ
ШЕРИКЧИЛИГИНИНГ ШАКЛЛАРИ, МОДЕЛЛАРИ ВА МЕХАНИЗМЛАРИ 103-114

Эргашев Ахмаджон Махмуджон ўғли
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ ФАОЛИЯТИГА ТАЪСИР ЭТУВЧИ РИСКЛАРНИ АНИҚЛАШ ВА
БОШҚАРИШ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 115-122

09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Imotova Nozimaxon Avazxonovna
JAMIYAT FAROVONLIGI TUSHUNCHASI VA UNING O'ZIGA XOS IJTIMOY-FALSAFIY
XUSUSIYATLARI 123-129

Qodirov Davronbek Hoshimovich
ABULQOSIM QUSHAYRIY VA UNING ILMIY FAOLIYATI 130-133

Jabborova Saodat Sattorovna
SHARQ MUTAFAKKIRLARINING MA'NAVYI SALOHİYATNI YUKSALTIRISHDA QO'SHGAN
HISSASI 134-142

10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Tuxtasinova Mahliyoхon Shavkatjon qizi
L.Z.BUDAGOV LUG'ATIDA ESKI O'ZBEKCHA SO'ZLARINING EKVIVALENTLAR YORDAMIDA
IZOHLANISHI 143-149

Narmuratov Zayniddin Radjabovich
INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA TA'LIM VA ILM MAZMUNLI FRAZEMALARDA EKVIVALENTLIK
MASALASI 150-154

Urazaliyeva Mavluda Yangiboyevna
UZBEKCORPUS.UZ PLATORMASIDA MORFOLOGIK TAHLIL INTERFEYSI VA DASTURIY
TA'MINOTI 155-160

Mirzayeva Yelena Sa'dullaevna
O'ZBEK MENTALITETI VA AXBOROTNI IDROK ETISH 161-166

Alimjanova Shohsanam Azamat qizi
INGLIZ TILIDAGI KO'P MA'NOLI IBORALARNI O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISH

USULLARI	167-171
<i>Iskandarova Shamsiyabonu Ulug'jonovna</i> BADIIY ADABIYOTDA MUALLIF VA TARIXIY QAHRAMON O'RTASIDAGI G'OYAVIY BOG'LIQLIK MASALASI (Laila Lalaming "Mavrning hisoboti" asari tahlili asosida)	172-176
<i>Hamroqulova Marjona Nabijon qizi</i> "MAHBUB UL-QULUB" ASARIDAGI FRAZEMALARNING SEMANTIK-USLUBIY XUSUSIYATLARI	177-181
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Zulfikorov Sherzod Xurramovich</i> ҚОНУНЧИЛИК ПАЛАТАСИ ҚЎМИТА ВА КОМИССИЯЛАРИДА ДЕПУТАТЛАР ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ	182-191
<i>Tallibaev Umiddjon Sherгазиевич</i> ОСОБЕННОСТИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ К АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЯ В СФЕРЕ ИНФОРМАЦИИ.	192-199
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Iminakhunova Iroda Huseynovna</i> THE MOST IMPORTANT REQUIREMENTS THAT ENSURE EFFECTIVE PEDAGOGICAL CONTROL OF STUDENTS' SELF-EDUCATIONAL ACTIVITIES	200-206
<i>Usmanaliev Khusniddin</i> INTERCULTURAL COMPETENCE IN THE TEACHING PROCESS OF A FOREIGN LANGUAGE	207-219
<i>Madaminov Uktam Ataxanovich</i> ELEKTRON TA'LIM MUHITIDA FANLARNI MOBIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISH METODIKASI	220-224
<i>Yuldasheva Dilfuza Qodirovna</i> TURIZM YO'NALISHI TALABALARIGA INGLIZ TILIDA SOHAVIY LEKSIKANI O'RGATISH USULLARI	225-229
<i>Tohirova Shohsanam Yunusovna</i> THE IMPORTANCE OF CASE TECHNOLOGY IN PRACTICAL ENGLISH CLASSES IN NON- PHILOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS	230-236
<i>Nuriddinova Muyassar Muhiddinovna</i> ORGANIZING PHYSICAL EDUCATIONAL EVENTS WITH PRESCHOOL CHILDREN	237-242
<i>Raxmatova Mexrinovna Majitovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY SALOHİYATINI YUKSALTIRISHDA INNOVATION TARG'IBOT TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI	243-247
<i>Sheraliyev Odiljon</i> TALABALARNING DIGITAL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK- PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	248-254

10.00.00-Филология фанлари

Iskandarova Shamsiyabonu Ulug'jonovna
E-mail: iskandarovashamsiyabonu@gmail.com

**BADIIY ADABIYOTDA MUALLIF VA TARIXIY QAHRAMON O'RTASIDAGI G'OYAVIY
BOG'LIQLIK MASALASI (Laila Lalaming "Mavrning hisoboti" asari tahlili asosida)**

Annotatsiya. Maqolada badiiy asarni talqin qilishda biografik yondashuvning o'ziga xosligi muhokama qilinadi. Tahlil dastlab marokash- amerikalik yozuvchi Laila Lalaming tarixdagi Narvaez ekspeditsiyasi haqida hikoya qiluvchi "Mavrning hisoboti" asarida tarixiy voqelikning yangichga badiiy talqiniga qaratilgan bo'lib, sujet rivoji va muallifning tarjimai holi o'rtasidagi bog'liqlik o'rganiladi.

Kalit so'zlar. Biografik yondashuv, Laila Lalami, Narvaez ekspeditsiyasi, "Mavrning hisoboti", badiiy to'qima.

Iskandarova Shamsiyabonu Ulug'jonovna
E-mail: iskandarovashamsiyabonu@gmail.com

**IDEOLOGICAL CONNECTION BETWEEN THE AUTHOR AND HISTORICAL HERO
(On the basis of analysis of "The Moor's Account" by Laila Lalami)**

Abstract. The article deals with biographical approach in the interpretation of a literary work. The analysis are conducted focusing initially on the literary interpretation of the historical event known as a Narvaez expedition in "The Moor's Account" by Moroccan-American writer Laila Lalami and investigates connections between plot development and author's biography.

Key words. Biographical approach, Laila Lalami, Narvaez expedition, "The Moor's Account", fiction.

Искандарова Шамсиябону Улуг'жонова
Электронная почта: iskandarovashamsiyabonu@gmail.com

**ИДЕОЛОГИЧЕСКАЯ СВЯЗЬ МЕЖДУ БИОГРАФИЕЙ АВТОРА И
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ГЕРОЯ (На основе анализа «Отчет мавра» Лайлы Лалами)**

Аннотация. В статье рассматривается биографический подход в интерпретации литературного произведения. Анализ проводится первоначально с акцентом на литературную интерпретацию исторического события, известного как экспедиция Нарваеса в «Отчет мавра» марокканско-американской писательницы Лайлы Лалами, и исследует связи между развитием сюжета и биографией автора.

Ключевые слова. Биографический метод, Лайла Лалами, Экспедиция Нарваеса, «Отчет мавра», художественный вымысел.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I6/SY2023N26>

Kirish. XX-XXI asr jahon adabiyoti uslubiyatdagi yangiliklari, barcha irq va millatlarga ochiqligi, rang-barang mavzulari, janr sintezi va globallashuvi bilan ajralib turadi. Zamonaviy adabiyotshunoslikda qat'iy qabul qilinishi mumkin bo'lgan qoidalardan biri bu muallif hayotining shaxsiy tomonlarini uning durdona asarlari qahramonlarining xatti-harakati yoki hayot yo'lida aks ettirishdir. Chunki har qanday badiiy to'qima tayyor mavzu asosida yozilganmi yoki butunlay yangi tasavvur mahsuli bo'lishidan qat'i nazar, muallifning qalbidan, shuuridan chiqadi.

Xususan, o'zbek romanchiligining asoschisi Abdulla Qodiriy ta'kidlaganidek: "Yozuvchini shaxsan tanimasangiz ham, uning asarlarini o'qib, uning qanday inson ekanligini bilishingiz, tasavvur qilishingiz mumkin, chunki muallif, asosan asarlarida o'zining tabiati va ruhiyatini tasvirlaydi" [1, 37].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sharq qahramonlarining o'ziga xos ovozi tasvirlashda "o'z kuchini sinab ko'rgan" zamonaviy badiiy adabiyotning betakror namoyondalaridan biri — bu marokashlik-amerikalik romannavis, esseist va professor Laila Lalamidir. U ko'hna Marokashning poytaxti Rabotda tug'ilgan. Rabot o'zining ma'muriy ahamiyati bilan mashhur bo'lsa-da, bu shaharning tinch muhiti, uning chet elliklar va an'analarga ochiqligi keyinchalik bu shaharni Laila Lalami romanlarining bosh qahramonlari uchun vatanga aylantirishga sabab bo'ladi. Layla Lalamining yozuvchi sifatida faoliyat olib borishga qaror qilishining asosiy sababi uning tarbiyalangan oilaviy sharoiti, uning Yevropa va Amerikaga ko'chib o'tganidan so'ng romanlari va tilining o'zgarishi, va nihoyat, Sharq haqidagi asl haqiqatni butun dunyoga ko'rsatib berish niyatidadir. Chunki Sharq, xususan, musulmon xalqlari hayoti G'arb tomonidan har doim ham to'g'ri talqin qilinmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada muallif hayoti va u yaratgan badiiy asar qahramonlari biografiyasi o'rtasidagi aloqani yoritib berishda sintez, kompleks yondashuv, tizimli yondashuv, biografik, qiyosiy tahlil, usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Laylaning ko'plab bolalik xotiralarida uning kitobga bo'lgan qiziqishi, atrofdagilar, hayot va odamlar haqidagi tasavvurlarini o'rganish va tahlil qilish uning adabiyot va san'atga moyilligini uyg'otgani aytiladi. Laylaning shaxsiyatida kitoblarga moyillik paydo bo'lishi uning ota-onasi tomonidan turtki bo'lgan, bu uning oilaviy ahvoliga borib taqaladi. Uning ota-onasi, garchi ikkalasi ham kollejda ham o'qimagan bo'lsalar-da, doimiy ravishda badiiy asarlar o'qishar edi va bu ularning farzandlariga katta ta'sir ko'rsatdi. Yozuvchi o'zining "So to speak" esseida shunday xotiralarni eslaydi: "Ular doimiy ravishda ayg'oqchi trillerlar, sirli romanlar, ilmiy fantastika, komikslar, gazeta, jurnallar, tarjimai hollar, xotiralarni o'qirdilar. Ota-onam kitoblarni qanday qilib va nima uchun bunchalik sevib qolishganini bilmayman; balki kitoblar ularga keng dunyo haqida ta'lim bergan bo'lsa kerak, ularning hayotida yetishmayotgan sarguzasht tuyg'usi yoki qirol Hasan davrida davlat radiosi va televideniyesida muntazam ravishda efirga uzatiladigan ma'yus rasmiy nutqlardan qochishmoqchi bo'lishgan. Men va aka-ukalarim yoshligimizdan shunday qilishga o'rganganimiz tabiiydir" [2, 18]. Oilaviy kitobxonlik muhiti va Comtesse de Segur, Jyul Vern, Aleksandr Dyuma, Jorj Bayard asarlarining ta'siri tufayli 9 yoshli Lalami fransuz tilida o'zining birinchi hikoyalari va she'rlar yozishda o'zini sinab ko'rishga undaydi. Uning o'smirlik davridagi deyarli barcha asarlari fransuz tilida yozilgan, buning sababi Lalamining "fransuz tilining uning adabiyotiga erta ta'sir qilishi" va o'sha davr yozuvchilarining ko'pchiligi tomonidan mustamlaka tilini qo'llashi uning shu tilni tanlashini oddiy holat sifatida qabul qilishiga sabab bo'lganligini ta'kidlaydi [2, 18]. Lalamining birinchi o'quvchilari – uning ota-onasi bo'lib, qizining yozganlari hayratda qoldirib, ularga sharh berishardi, chunki u "jozibali",

“bolani ayniqsa yaxshi sehrli nayrang uchun maqtash mumkin bo‘lgan tarzda maqtashdi [2, 19]”, shu bilan birga unga bu soha bilan jiddiy shug‘ullanishni boshlashni tavsiya qilishdi. Ota-onasining izchil konservativ ruhdagi suhbatlari uni ba‘zan bu orzulardan qaytarishga urinishiga qaramay, she‘rlar yozish, qog‘ozga hikoyalar tushirish kabi fazilatlar shunchaki sevimli mashg‘ulot bo‘lib qolishi ham mumkin edi, biroq havaskor yozuvchini mashq qilishni to‘xtatish haqida ogohlantirishlar uning xohish-istaklaridan voz kechtira olmadi, aksincha, qarama-qarshiliklar mavjud. bolalik va o‘smirlik davridagi turli kitoblardan olingan tasavvurni analitik tarzda amalga oshirish g‘oyasi paydo bo‘ldi.

Yurakdagi avvaldan niyat qilib yurilgan istaklariga erishishda kuchli ishtiyoqi bor Lalami o‘z hikoyalarini professional tarzda qayta yaratish uchun Sharq, Yevropa va Amerika universitetlarida tahsil olishni boshlaydi. Yevropada, uydan uzoqda, notanish madaniyat vakillari orasida, chet elda bo‘lgan har bir kishi kabi u birinchi marta diskriminatsiya va irqchilik nima ekanligini boshdan kechiradi. Sharqshunoslik va afrikashunoslik maktablarida faol ishtirok etib, sharqshunoslik vakillarining, xususan, Edvard Saidning asarlarini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi siyosatdan anchagina yiroq Lalaming fikrini tubdan o‘zgartirdi. Bu yerda u asosan mustamlaka tilining o‘z milliy tili — Marokash arab tiliga ta‘sirini chuqur o‘rgandi va Lalaming Los-Anglesga tilshunoslik bo‘yicha doktorlik dissertatsiyasiga ko‘chib o‘tishi bu izlanishlarni kuchaytiradi. U bir necha bor nutqlarida “badiiy asar yozishdan voz kechishga” uringan, lekin yozish uni bir daqiqaga ham tinch qo‘ymaganini [2, 20], ammo uning aksariyat hikoyalari hali ham fransuz tilida yozilgan, bu esa “muqarrar ravishda mustamlakachilik yukini olib kelgan”i [2, 20] u esa bu yukni endi olib yurishni istamaganini tan oladi. Endi “mustamlaka tilidan voz kechib, ona tiliga qaytish” [2, 20] haqida jiddiy qaror qabul qilish vaqti keldi, lekin u arab tilini ham tanlamadi, chunki u “Al-lug‘a al- “arabiya al-fusha” yoki “tasviriy arab tili” [2, 20] orqali butun dunyoga aytmoqchi bo‘lgan fikrlarini, yozmoqchi bo‘lgan asarlarini yetkaza olmasligini ta‘kidlaydi. Shunday qilib, u ingliz tilini magistratura va doktorantura davrida badiiy asarlar yaratish uchun uchinchi til sifatida tanlaydi, chunki u bu til unga “saodatli masofa” beradi, chunki bu til uni asar yozishga “majburlamagan” va ingliz tili uni jahon sahnalariga olib chiqishi mumkin.

Yangi nuqtai nazar, yangi tilda, yangi qarash bilan Lalami mustamlaka tilida qilish qiyin bo‘lgan o‘sha Marokashdagi hikoyasini aytib bera boshlaydi. Keyingi motiv Lalami nafaqat yozishga va hikoyachi bo‘lishga undaydi, balki bu safar u o‘z asarlarini chetdagi xalq nomidan eshitish uchun nashr etish haqida o‘ylaydi. Chunki u “surrogat hikoyachilar” [2, 20] tomonidan o‘qigan kitoblarining ko‘pchiligi – Sherman Aleks Persival Everettning “Suv havzasi” asariga muqaddimasida qo‘llagan iborada Sharq xalqi “odobsiz, diniy e‘tiqodi zo‘ravon, qoloq va terrorizmga moyil” sifatida tasvirlangan” [2, 20], Bu uning haqiqatidan yoki uning atrofidagi boshqalarning haqiqatidan butunlay uzoqlashgandek tuyuladi. Shu boisdan Lalami turli hikoyalarni aytib bera boshlaydi, ularning asosiy qahramonlari muhojirlar bo‘lib, asli Sharqdan bo‘lib, g‘arbliklar hayotiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan personajlardir.

Bunday asarlar orasida alohida o‘rin tutuvchi “The Moor’s account” (“Mavrning hisoboti”) romani yangi davr Amerika adabiyotining keng ommasiga Lalami falsafasini ko‘rsata olgan asardir. Roman 1527-yilda sodir bo‘lgan va Narvaez ekspeditsiyasi nomi bilan mashhur bo‘lgan tarixiy voqelikning yangicha badiiy talqinidir. Lekin Lalami tarixiy faktlarni shunchaki takrorlamaydi; o‘rniga u voqeaga o‘ziga xos yangicha badiiy ovoz va tanlov bilan yondashadi, chunki postmodernizm adabiyotida tarixiy voqelik obrazi o‘ziga xos yondashuv asosida ifodalanadi. Jumladan, Lalami avvalgi yozuvchilardan farqli ravishda tarixiy voqelik, xususan, buyuk geografik kashfiyotlar, mustamlakachilik masalasi haqida yuqori tabaqa nuqtai nazaridan emas, balki bosh qahramon bo‘lgan oddiy qul tilidan gapiradi. Bunday holda,

Lalamining tarixni sharhlashni tanlashga bo'lgan yondashuvi Jerald Graffning tanqidda ham, adabiyotda ham quyidagi ta'rifi bilan mos keladi: "Ratsionalistik epistemologiyaning subyekt va obyekt paradigmasi bilan ifodalangan voqelikka butun burjua nuqtai nazaridan voz kechish" [3, 198]. Buni adabiyotshunos Linda Xatcheon o'zining "Postmodernizm poetikasi" asarida alohida tahlil qiladi. Tarixiy voqea yozuvchiga qiziqish uyg'otdi, chunki ekspeditsiya tarkibiga kelib chiqishi yozuvchi tug'ilib o'sgan va ta'lim olgan qadimgi Marokashga borib taqaladigan qul ham bor edi. U shunday deb tushuntiradi: "Men ushbu ekspeditsiya va bu marokashlik qul Amerikaning birinchi afrikalik tadqiqotchisi deb aytilgani haqida eslatib o'tdim", "Men marokashlik edim va men shunday deb o'yladim: "u haqida eshitganmisiz?" [4], deydi Lalami Arun Rath tomonidan olingan intervyulardan birida. Shundan so'ng yozuvchi ushbu missiya bilan bog'liq kitoblarni, birinchi navbatda, Narvaez ekspeditsiyasining rasmiy hisoboti sifatida bizgacha yetib kelgan yagona hujjatdagi parcha — "*Elcuarto [sobreviviente] se'llama Estevanico, es. negro al arabe, natural de Azamor*". ("To'rtinchi [omon qolgan] Estevaniko, azimorlik arab mavr") [5, 3] jumlasini bosh asos sifatida oldi. Asarni yaratayotganda Lalami marokashlik qulning qachon va qanday qilib muhim tarixiy jarayonning markaziga chiqishiga e'tibor qaratadi, chunki u qul, qaram shaxs bo'lsa-da, keyinchalik uch qit'ada turli madaniyatlar, dinlar va tillar o'rtasida ko'priki bo'lgan global odam sifatida ko'radi, shuning uchun u ekspeditsiyaga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. "Mavrning hisoboti" asarida marokashlik qul til o'rganishda yetarlicha mohir bo'lgani uchun garchi u g'arbliklar nazdida past irqdan, qoloq madaniyatdan bo'lsa-da, "tarjimon yoki ispanlar va mahalliy xalqlar o'rtasida xufiya" [4] mavqeini egallaydi.

Tarix unutmagan odamning hikoyasini aytib berish orqali Lalami nafaqat halokatli yakunlangan tarixiy voqeani tasvirlashni, balki XVI asrdagi jamiyatni zamonaviy nuqtai nazardan tasvirlab beradi, bu orqali asl haqiqatga yaqinlashishga umid qiladi. Uyidan tortib olinib, ozodlikda ulg'ayganingizdan so'ng to'satdan qul bo'lib, okeanlar bo'ylab sayohat qilishingiz kerak, boshqa madaniyat bilan uchrashish qanday tuyulgan, bu tajribalarni boshdan kechirish tanada qanday his qilgan " [4] degan savollar hamda ularga javoblar badiiy asar shaklida shu romanda joylashtirilgan. Oxir-oqibat, yangicha sarguzasht dunyoga keldi, u nafaqat yozuvchi voqeada topadigan haqiqatni, balki, u turli vaziyatlarda moslashuvchanlikni, yangi tartiblar va madaniyatlarda yangicha yashash tarzidagi bag'rikenglikni ifodalaydi. Yolg'iz — ma'lum madaniyat va mavqedan tashqari, o'zgacha diniy, milliy urf-odatlariga duch kelish, shuningdek, o'z e'tiqodlarini chuqur tahlil qilish va istiqbollarni isloh qilish, o'zlikni vaqt oqimi sifatida tushunish, yozuvchining o'z tajribasi sifatida yozuvchi bu xususiyatlarning ayrimlarini, masalan, diniy e'tiqodni romanning asosiy mavzusiga o'tkazadi. Kassandra Kristofer bilan suhbatda u o'zining diniy e'tiqodi "qaysidir ma'noda" [6] Mustafoning dinga bo'lgan yangi qarashining asosiy timsoli sifatida tasvirlaydi, chunki ikkalasi ham uch xil joyda yashagan va ikkalasi ham dindor bo'lgan. O'z mamlakatlarida bo'lganlarida an'anaviy hayot kechirishgan.

Badiiy asarning bosh qahramoni, asli marokashlik musulmon Mustafo taqdir taqozosi bilan avval Yevropaga, keyin esa Amerikaga keladi. Bir qarashda, bu yozuvchi Layla Lalamining tarjimai holiga o'xshaydi, ammo yozuvchining o'zi bu fikrni rad etib, "Mustafu umuman mening tarjimai holimga asoslanmagan" deb tan oladi [7]. Biroq adabiyotshunoslikda biografik metod talabiga ko'ra, muallif hayotining kichik bir qismi ham badiiy asarda tasvirlanishi tayin. Misol uchun, bir tanqidchi Lalamidan so'rganidek: "Who is not based on you, on people in your life, because you have an imagination" [7]

Xulosa va takliflar. "Mavrning hisoboti" kitobxonlar va adabiyotshunoslar tomonidan iliq kutib olindi. Xususan, asar badiiy adabiyot bo'yicha "Pulitzer" mukofoti finalchisi, Amerika kitobi mukofoti sovrindori, Arab-Amerika kitob mukofoti sovrindori, "Hurston-Rayt merosi" mukofoti sovrindori, "Man Booker" mukofoti sovrindori, "New York Times Notable Book" kabi

bir qancha mukofotlar sovrindori bo'lgan. "Wall Street" jurnalida yilning eng yaxshi 10 kitobi, "Financial Times" yilning eng yaxshi kitoblari, NPR 2014-yilning eng yaxshi kitoblari, "Kirkus" yilning eng yaxshi fantastik kitoblari ro'yxatidan joy olgan. Roman adabiyotshunoslar va tanqidchilar tomonidan yuqori baholangan va bugungi kunda dunyoning juda ko'plab tillariga tarjima qilinib, kitobxonlar qalbini zabt etishda davom etmoqda.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Karimov B. Abdulla Qodiriy. Toshkent.: Yoshlar nashriyot uyi, 2022, 75 b.
2. Lalami. L. So to Speak. California: "World Literature Today", 2009.- 72 p
3. Hutcheon L. Poetics of Postmodernism. New York, 1988. – 195 p.
4. Rath. A. Fact Meets Fiction In Tale Of A Slave, Explorer and Survivor. National Public Radio: Interview, 2014.
5. Lalami. L. The Moor's Account. New York: Pantheon Books, 2014.
6. Christopher. C. Interview with Laila Lalami. National Public Radio: Interview, 2016
7. Lalami, Laila. Interview: Laila Lalami, by Aaron Bady. Contemporaries. 28 October. 2014
8. Turdiyev, B. S. (2021). Cultural and educational development of society in the scientific heritage of world philosophers. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 443-451.
9. Sobirovich, T. B., & Norman, Z. D. M. (2023). Harmony of National and Universal Values in Uzbekistan. *Harmony*, 7(1), 08-16.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/6 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).